

Nagyrészt a rendezésnek köszönhetően, állandóan ott munkált közben bennem Balázs Béla Regösének elhíresült (költői) kérdése, miszerint „hol a színpad, kint-e vagy bent”, hiszen épp az alapvető helyszínek-kellékek nem kerültek megjelenítésre – aminek persze megvan az a haszna, hogy kellék-mivoltukkal nem keltenek derűtséget, elterelve a figyelmet az érdemi történésekről. A látványelemek viszont olymértékben képviseltek „más világot”, hogy szinte érintetlenül hagyták a zenére összpontosuló figyelmet. Mert Wagner művészete minden összművészeti törekvése mellett is elsősorban zenéjének érzéki varázssal hat!

„Egy meg nem értett művészi világkép áll itt szemben a materiálissal” – ezt a címet kapta Rockenbauer Zoltánnak 2015-ben Kovalik Balázzsal készített interjúja. Aprófrappáns gesztusokkal már az első pillanattól minden néző számára nyilvánvalóvá lehetett, hogy a Hollandi alakjában önmagának, a saját helyzetének-viszonylatainak is művészi kifejezést adott Wagner. A címszereplő – mint megannyi operáé korábban is azóta – olyan szituációban van, ahol számára megvalósíthatatlan a kölcsönös kommunikáció. Az ő világa ellenállhatatlanul vonzza kép- és irodalmi élmény közvetítésével Sentát, aki önként vállalja a „női megváltás” kitüntetett szerepét. Senta a szerepbe „szerelmes”, amely a megváltást jelentené a Hollandinak, aki tehát nem társ-találásra vágyik... E sajátos szituáció eredménye az a különleges szerelmi duett, amely mintegy két monológként, vallomásként „elmegy egymás mellett”. Ez volt az előadás egyik leghatásosabb jelenete. Erőteljesen magára, saját már-már wertheri szenvedésére tudta vonni a figyelmet Erik szerepében Ric Furman, noha a kifejezés néha a zenei perfekció rovására ment. John Lundgren nagyformátumú figurát jelenített meg, a rendezés által is reflektorfénybe állított Senta szerepében Elisabet Strid jelentős közönségikert mondhatott magáénak. A Kormányos rövid szerepében

felfigyelhetünk Franz Gürtelschmied értékes hanganyagára, és ismét elismeréssel adózhattunk a stuttgarti Kammersänger Liang Li alakításának, a kínai énekes részletezően átgondolt szerepformálásáért. Wiedemann Bernadett a környezetétől erőteljesen különböző fekete viseletére talán a nyitány alatt történő „játék” adhat magyarázatot...

Remekelt a nagylétszámú férfikar, viszont a nőikar színpadi játéka – a rendezői üzenet tolmácsaként – már-már parodisztikus hatást keltett, mindenestre hidat teremtett a szappanoperák közönsége és a magasművészet között.

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara kezdettől a Budapesti Wagner Napok főszereplője, erőt-energiát nem kímélő munkájával biztosítva a zenei környezetet a színpadi cselekményeknek. Elismerésre méltóan bírta a legnagyobb erőpróbát is, realizálva Wagnernek azt az elképzelését, hogy négy egymást követő estén kerüljön színre a Tetralógia. Ennek az együttesnek aligha jelenthet gondot (kiváltképp nem a 2015-ös előadások után) A bolygó hollandi előadása, főleg, mivel a betanító munkát a zenekarral szoros kapcsolatban álló Kovács János végezte. Éppen ezért az idei teljesítményük nem sorolható a korábbiakhoz, s ebben minden bizonnyal abban rejlik a magyarázat, hogy nélkülözniük kellett Fischer Ádám inspiráló jelenlétét. Michael Boder feltehetően elégedett volt felkészültségükkel, s így nem sarkallta őket olyan interpretációra, amelyben maguknak a hangszereknek is öröme telnék. Kezdetben némi bizonytalanság is érezhető volt, ami az egyébként mindig remekelő rézfúvósok teljesítményét is mérsékelte.

Külön köszönet illeti a Müpa előrelátását, amiért jól időzítve a Wagner-napok idejére megjelentette a 2015-ös előadás DVD-felvételét. Élmény lehet a két interpretáció összevetése, de méginkább öröm az előadás bármikor-felidézhetősége. Mindenkinek. (Fittler Katalin)

KÖNYVKRITIKA

A Budai Énekakadémiától a Járdányi Pál Zeneiskoláig

A budai zeneoktatás 150 éve

Az ötvenes évek múltat eltörölni és elszürkíteni vágyó egyenlősdije következményeként még mai is hajlamosak vagyunk megfeledkezni arról, hogy a Fővárosi Zeneiskola Szervezet semmitmondó, rideg számokkal jelölt zeneiskolái közül néhány rendkívül hosszú és gazdag múltra tekint vissza. Napjainkban egyre több egykori körzeti zeneiskola ébred rá saját identitására és fedezi fel múltját, történelmi gyökereit. A főváros budai oldalán a legnagyobb hagyománnyal büszkélkedő zeneoktatási intézmény, a Járdányi Pál Zeneiskola, az államosítást követően a 3.sz. körzeti zeneiskola megjelölést viselte, ami csak 1968-tól a végül elmaradt reformok évétől kezdve Óbuda leválása után változott Fővárosi II. kerületi Állami Zene-

iskolára, majd a rendszerváltást követően, 1991-ben felvette a kerületben élt és tragikusan rövid pályát befutott kiváló zeneszerző, Járdányi Pál nevét.

A nagy múltú budai zeneoktatási intézmény, fennállásának 150. évfordulójára igényes jubileumi kötetet jelentetett meg, Dr. Pálffy dr. Friedler Magdolna orgonaművész, az intézmény tanára és igazgatóhelyettese összeállításában és gondos szerkesztésében, Dr. Pálffy Géza történész, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóintézetének tudományos tanácsadója közreműködésével. A tartalmas kiadvány nemcsak az intézmény működésének másfél évszázadát dokumentálja, hanem egyúttal fényt vet a Duna jobb

partjának és vele a főváros egyik legjelentősebb természeti és kulturális „tájegységének” viszontagságos de egyúttal változatos zenei múltjára is.

A fényképekkel illusztrált kötetben több visszaemlékezés, köszöntő, interjú alapján áll össze végül az a kép, ami egyúttal fontos város- és művelődéstörténeti adalék Budapest zeneoktatásának, egyben zenei életének fejlődéséhez. Önmagában jellemző már magának az alapításnak az évszáma is: 1867. A forradalom leverését követő depri-máló évtizedek után, a Habsburg uralkodóházzal való kiegyezés éve ez, Buda magyar fővárosi rangjának restitúciója. A Budai Énekakadémia elnevezés ugyanakkor mindössze egy évet élt. Az egyesületi név már a következő esztendőben, 1868-ban Budai Ének- és Zeneakadémia Zeneiskolája névre változott, mintegy nevében is jelezve, hogy öt évvel a három városrész Budapest néven európai fővárossá történő egyesítése előtt, az egyesületi keret a sokkal ambiciózusabb és jövőbe mutató oktatási profillal egészült ki. Valóban csak az év novemberében kezdődött meg a tényleges hangszeres oktatás, kezdetben mindössze négy – hegedű, fuvola, gordonka és nagybőgő – tanszakon. Az első tanárok közül Saphir Károly hegedűművész a pesti Nemzeti Színház zenekarának tagja volt, míg a fuvolát oktató Trágy Ferenc Prágában végzett. Mindketten évtizedeken át hűségesek maradtak a Budai Zeneakadémiához. Néhány év múltán a Budai Zeneakadémia Zeneiskolája elnevezéssé egyszerűsödött az intézmény neve, és ez néhány kisebb, jelentéktelen módosítástól eltekintve kerek nyolcvan esztendeig tartotta is magát, mintegy a budai zeneoktatás fémjeleként. Ami azonban talán ennél is fontosabb, hogy nevében is őrizte a magániskolai státuszt, ami többek között az uralkodó, I. Ferenc József császár és király, valamint egészen annak tragikus haláláig fia, Rudolf trónörökös anyagi támogatását és utóbbi fővédnökségét is élvezte. E hosszadalmasnak tűnő névelemzést nem érdemes megkerülni, hiszen – ahogy ezt a kötet szerkesztői és fontosnak tartották bemutatni a 45. oldalon közölt és az intézmény hivatalos pecsétjei által illusztrált táblázattal – önmagában jelzi azokat a megpróbáltatásokat, amelyeket – néhány szerencsés kivételtől eltekintve – hazánk csaknem minden magánindíttatású kulturális kezdeményezése el- és megszervezett a külső és belső viharok, történelmi sorsfordulók következtében.

Tanulságos az is, ahogy a világi zeneoktatás kezdetei Budán sokáig elválaszthatatlanul összefonódtak a Liszt Ferenc barátja, Augusz Antal báró által ugyancsak a kiegyezés évében létrehozott Budai Egyházi Zeneegylettel. Ráadásul az egyházi egylet és a Budai Zeneakadémia Egyesületének tagsága között hosszú ideig átfedés volt, amit a közös épülethasználat a Fő utcai kapucínusok rendházában, valamint a két egyesület zeneigazgatói státuszát egy ideig egyaránt betöltő Szauner Zsigmond, az orgonatanács alapítójának személye is tükröz. Az egyházi tradíciót még a Kádár-korszak sem tudta teljesen megsemmisíteni a zeneiskolában, hanem afféle bűvópataként tovább élt, amint erről Dr. Somodiné Somogyvári Csilla fuvolaművész beszámol.

Az elnevezéshez hasonló változatosságot mutat a zeneiskola különböző épületekben történő többnyire mostoha és mindenképpen méltatlan elhelyezése is, amiről szintén láthatunk néhány épületfotót – ismét csak jelölve annak, hogy hazánkban a nemes szándékú kulturális magánkezdeményezések legtöbbször az esetek többségében nélkülözötte a megvalósításához szükséges alapvető tőkét. Állandó és alkalmas épület híján természetesen az intézmény identitása sem erősödhetett meg olyannyira, hogy ne lehetett volna játékszere mindenféle átszervezésnek, átalakításnak, kisajátításnak és végül a sorsát évtizedekre megpecsételő államosításnak. Megalakulása óta öt épületben és megszámlálhatatlan külső helyszínen váltotta egymást az eddig itt tanult öt generáció, a különböző fenntartók többé vagy kevésbé jószándékú felügyelete és gondoskodása alatt. A történelem furcsa fintora, de az előzmények alapján nem meglepő, hogy patinás múltja ellenére Buda legrégebbi zeneiskolája a mai napig nem rendelkezik saját koncertteremmel.

Amiben viszont nem szűkölködött a Budai Zeneakadémia és a majdani Járdányi Pál Zeneiskola, az a – divatos szóval élve – humán erőforrás. Nemzedékeken keresztül tehetségesnél tehetségesebb, önfeláldozó muzikusok és művésztanárok – olykor az intézményben kinevelődött dinasztikák – lehetőségeik határait feszegetve, vállvetve dolgoztak azért, hogy Buda zeneoktatása, és vele a főváros zenekultúrájának színvonala a művelt világ szerencsésebb sorsú országaival egy sorba emelkedjen.

Fáradásuk eredményeként a kötet végére mind a tanári, mind a növendéki oldalon olyan névsor kerekedik ki, amely nemhogy egyetlen intézménynek, hanem a világ bármely zenei központjának dicsőségére válna. Lehetetlen lenne felsorolni minden egyes nevet, de nincs is rá szükség, hiszen az egyes tanszakokat bemutató fejezetek végén táblázatban összefoglalva, gondosan adatolva szerepel valamennyi itt tanult és híressé vált muzikus növendék és nevelő tanára neve. Az eltelt százötven évben összességében mintegy 800 tanár több ezer növendéket oktatott, akik közül számosan a zenei pályát választották élethivatásul, s közülük jó néhányan vezető szimfonikus zenekarainkban játszanak.

A leginkább magával ragadó olvasmányt éppen az egykori, valamint jelenlegi tanárok és növendékek visszaemlékezései adják. Lenyűgöző az az élményszerűség, ahogyan a máshol fellelhetetlen, egyébként végleg feledésre ítélt benyomásokat, emlékeket megőrkítik e szubjektív vallomások.

A Járdányi Pál Zeneiskola jubileumi emlékkötetének forgatása minden olvasójának tanulságos és lebilincselő élményt nyújt, ha önfelédten átadja magát azoknak a fantasztikus történeteknek, amelyek nem az emberi képzelet születtei, hanem egy nagy múltú városrész és egy hosszú tradícióra visszatekintő intézmény kollektív emlékezetének nagyon is eleven, hiteles teremtményei.

<http://www.jardanyizeneiskola-bp.hu/>

Kaizinger Rita